... osztályoznak bennünket. Vannak mi cigányaink és ti cigányaitok. A miéinkéi az oláhcigányok, a tiéteké, a magyar cigányok. Aztán cserélgetnek bennünket. Tíz esztendeje múlt, hogy folyik a klónozási kísérlet, akárcsak a polgári demokráciával. Mindig olyan romákat akarnak „előállítani", akik éppen megfelelnek az érdekeiknek, elvárásaiknak. Csak éppen a cigányságnak nem. Valahogy mégis sikerrel járnak, mert a magát rafináltnak aposztrofált roma, választásról – választásra bedől az ígérgetőknek. Így aztán van kormánypárti roma, ellenzéki párt roma, sőt külön-külön vannak a pártoknak romáik. Ígéretektől függően. Annak a pártnak vagy kormánynak a vazallusai, akiket meg lehet vásárolni félpénzen. (…)

És nem kevesen romapárti romák. Talán ők vannak többségben.

Csak a társadalomnak nincs romája. Kisajátítják a pártok. Különösen a választások folyamatában. S ezt teszik a jövőben is. Tíz esztendő nem voltelég ahhoz, hogy társadalmi ügyként, felhőtlen nemzeti ügyet szolgáló kérdésként kezeljék a magyarországi roma társadalom ügyét.

És vannak tűrő-szenvedő cigányok, vannak türelmetlenek, megalkuvók, vannak kisemmizettek és gazdagok, bűnözők és prostituáltak, sokan szellemileg alultápláltak, megvertek, szociális segélyen tengődők, a társadalmi ranglétra legalsó fokán lézengők. Ez a roma társadalom többsége.

Kik nem a mi romáink? És nem a ti romáitok? Ők a senki romái? Csak az Úristennek a cigányai?....

(Megjelent Farkas Kálmán: Elsorvasztott mozgalom című kötetében, 2004-ben)

*****

Idén augusztusban 8-án múlt 10 éve, hogy eltávozott közülünk Farkas Kálmán, az első hazai cigány újságíró.

Farkas Kálmán Miskolcon született 1930. március 9-én. Az író, újságíró, publicista és cigány közéleti személyiség 2004. augusztus 8-án elhunyt. Fél évszázada ő lépett cigányként elsőnek arra a gyötrelmesen gyönyörű pályára, amit többnyire csak újságírásnak neveznek. Újságírásnak, holott és ezt Farkas Kálmán írásaiból meg is ismerhetjük, az igazi publicisztika mindig is több ennél - a társadalom élő és folytonosan szót emelő lelkiismerete.

„*Farkas Kálmán a negyvenes évek végén indult el a törökszentmiklósi cigánysorról" – írja Lakatos Menyhért az Ajánlásban Farkas Kálmán Értetek kiáltok című könyvéhez. – „Abban a mindentől elzárt és mindenki által lenézett világban nem volt szokás másról álmodni, mint a máról, mert a holnap olyan távolinak tűnt, hogy türelmét szegte az alig éhes embernek is. Ám nincsen olyan konzervatív közösség, amelyik meg ne szülné a maga álmodozóját... Ilyen volt Ökrös Mari is." Ő volt Farkas Kálmán édesanyja, a batyuhoz nőtt madárcsontú cigányasszony, aki a Csisznyikóból, a cigányvárosból kivezető ösvényen végigkísérte, végigszenvedte fia életútját. Azért, hogy a Szűzanyának tett fogadalmát teljesítse: tanult emberré neveli fiát.*

Kálváriás út a Farkas Kálmáné, amely az egyetemi - akadémiai tanársegédi katedráig, s innen az elismert újságíróig, s a Politikai Főiskolán a politikai tudományokban megszerzett tanári diplomáig vezetett. A legkritikusabb körülmények közt is vállalta a származását. Talán azért is, mert gyerekfejjel meg kellett tapasztalnia, mit jelent cigánynak lenni. Szajolnál szökött meg ezerkilencszáznegyvennégy őszén a deportálás elől...